

ANALÝZA

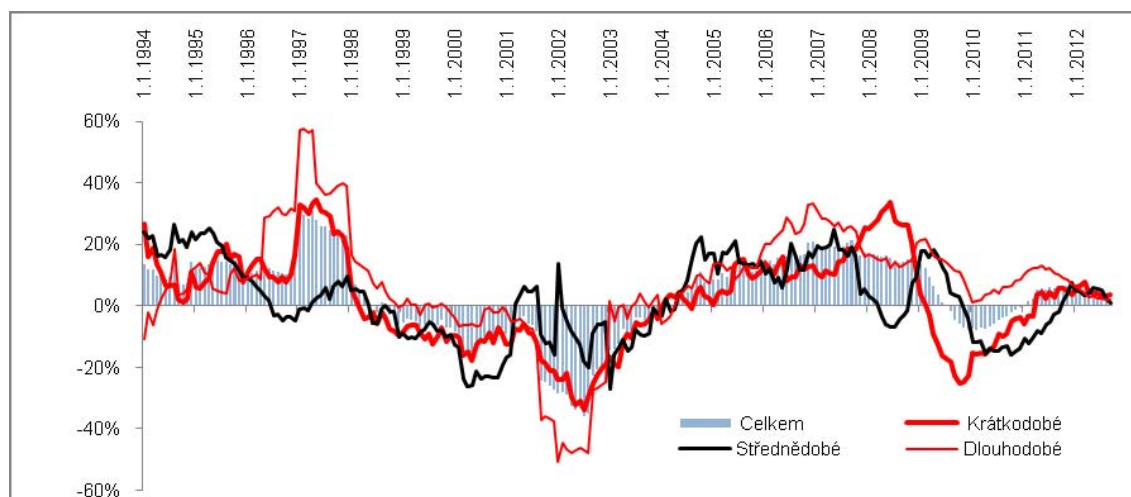
9. 11. 2012

FIRMY A BANKY: PENÍZE NEJSOU TŘEBA?

Přírůstky úvěrů poskytovaných bankami firmám v České republice se od loňského posledního čtvrtletí výrazně tenčí. Přitom po krizi sotva nabraly dech – jejich stavy začaly růst až počátkem roku 2011. Současná ztráta tempa úvěrování však zřejmě neplyne z neochoty a opatrnosti bank. Firmy v silící recesi jednoduše tolik cizích finančních zdrojů nepotřebují. Varující je i prudký pokles dynamiky dlouhodobých úvěrů tvořících polovinu všech úvěrů poskytnutých firemnímu sektoru - indikuje, že budou chybět rozvojové investice, což negativně ovlivní český ekonomický růst.

Do konce letošního září půjčily banky působící v České republice firemnímu sektoru v korunách a cizích měnách celkem 844,4 mld. korun. Bylo to o 186 mld. korun méně, než kolik činila v té době zadluženost domácností, která přesáhla objem firemních dluhů poprvé v září 2009. Od té doby se rozdíl mezi velikostí bankovních úvěrů firmám a bankovních půjček domácnostem zvětšuje. Příčina tkví jednak v silné dynamice především hypotečních úvěrů, kterých lidé využívali hlavně v letech silné ekonomické konjunktury v ČR, avšak ani poté se objem peněz půjčených domácnostem nikdy meziročně nesnížil, na rozdíl od úvěrů firmám. Druhou, spíše obecnou příčinou, je fakt, že firemní sektor využívá i jiné formy získávání peněz než jsou bankovní úvěry – může prodávat či postupovat pohledávky (faktoring a forfaiting), využívat především operativního leasingu nebo významně zlepšit řízení cash flow ve snaze zmírnit potřebu vnějších úvěrových zdrojů. To vše může mírnit potřebu úvěrů od bank.

Graf 1: Dynamika úvěrů obchodních bank firemnímu sektoru (y/y v %)

Pramen: ČNB, vlastní propočty

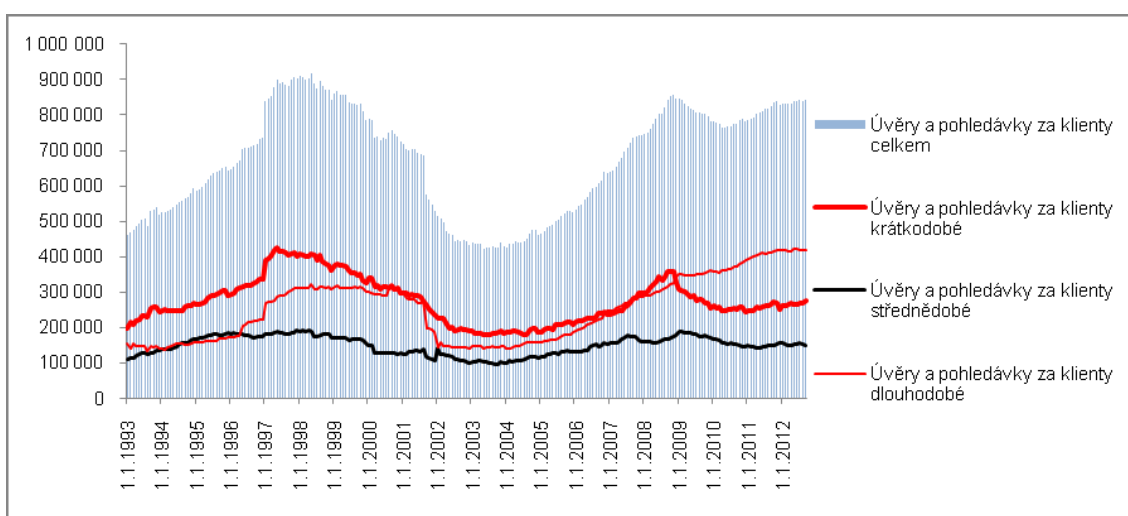
Méně peněz i od nebankovních institucí

Všechno výše zmíněné jistě platí, ovšem tenčící se přírůstky peněz půjčovaných firmám od bank to nevysvětluje, protože možnosti alternativního financování se firmám nabízely i v jiných

ANALÝZA

dobách než za recese. Navíc podle dostupných dat za první pololetí 2012 se poptávka firem po nebankovních produktech financování (faktoringu, leasingu, nikoli však operativním rovněž snížila - částka financovaná pomocí těchto produktů klesla meziročně o téměř 7 mld. korun¹ (ve 2. čtvrtletí však méně než v 1. čtvrtletí). I v této sféře, nejen u bankovních úvěrů, se tedy projevil především pokles investic (i těch financovaných leasingem) do solárních elektráren poté, co se pro investory nepříznivým způsobem změnilly velkorysé daňové stimuly. Meziroční pokles činil 2,2 mld. korun.

Graf 2: Úvěry obchodních bank firemnímu sektoru v korunách a cizí měně (v mil. korun)

Pramen: ČNB

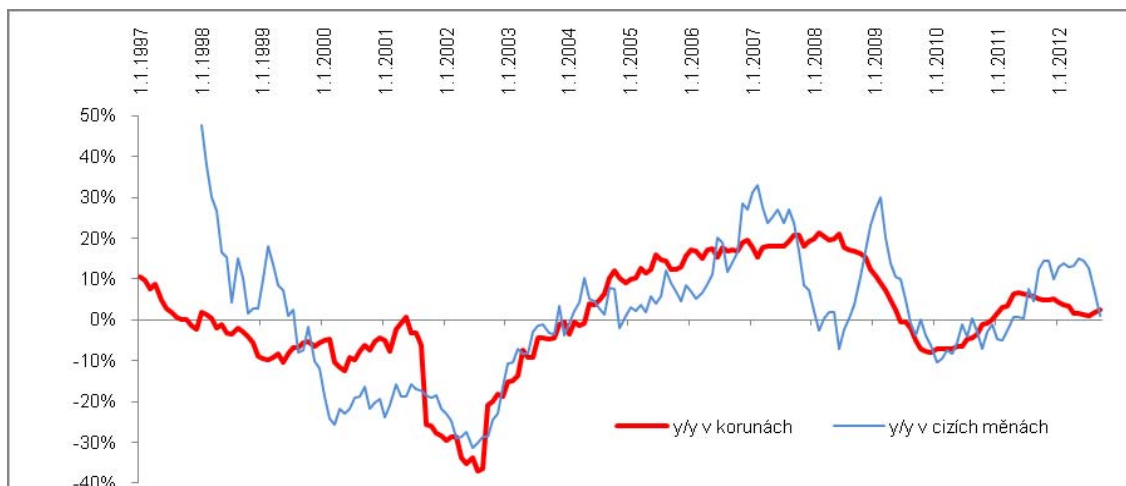
Mírný nárůst podílů bankovních úvěrů v cizí měně

Podle stavu z konce září 2012 získaly firmy přes čtyři pětiny poskytnutých bankovních úvěrů (694,7 miliard) v českých korunách. Zbytek, bankovní úvěry v cizích měnách, se pohybuje dlouhodobě mezi 17-18 % celkově poskytnutých bankovních úvěrů firmám. Za devět měsíců letošního roku však jejich podíl mírně narostl na 18,6 %. Může to souviset s měnovým rizikem (resp. se spekulací firem, které si berou úvěry v cizí měně, na to, že koruna posílí). Působil zde však silný vliv prvního pololetí, neboť v průběhu léta již podíl úvěrů v cizích měnách na celkových bankovních úvěrech firemnímu sektoru v ČR začal rovněž klesat (na 17,7 % koncem září, kdy jejich objem dosáhl 149,7 mld. korun). Lze to pravděpodobně spojit se zhoršenou poptávkou po produkci firem pod zahraniční kontrolou v ČR, které jsou výrazně exportně orientovány a zejména evropské trhy jako cílová destinace začaly od léta ztrácet na své absorpční síle.

¹ Celková financovaná částka klesla na 60,4 mld. korun, z toho pro samotné podnikatele na financování investic a provozu na 43,4 mld. korun (zbytek tvořilo nebankovní financování sektoru domácností formou finančního leasingu, úvěrů pro spotřebitele a splátkových prodejů).

ANALÝZA

Graf 3: Srovnání dynamiky bankovních úvěrů firmám poskytnutých v korunách a v cizí měně (y/y v %)

Pramen: ČNB, vlastní propočty

Tempo úvěrování se značně snižuje...

Po krizi v roce 2009 bylo poslední čtvrtletí 2011 vůbec prvním kvartálem, kdy se objemy úvěrů firmám začaly opět zvyšovat - předtím byly každý měsíc od srpna 2009 do prosince 2010 vždy meziročně nižší. Oživení těchto půjček však bylo jen krátkodobé. Po růstu jejich dynamiky v roce 2011 – která však nebyla nijak oslňující s průměrnými +4,8 %, srovnáme-li ji s dvojcifernými růsty firemních úvěrů od roku 2005, z toho s pětinovými přírůstky v roce 2007 – se od loňského prosince tempo růstu bankovních úvěrů firmám začalo opět postupně snižovat až na pouhých +2,3 % v září 2012. Jejich vývoj odpovídá ztrátě tempa české ekonomiky.

... rychleji u úvěrů v cizí měně

Dramaticky klesají především přírůstky úvěrů poskytovaných firmám v cizích měnách (graf 3). Zatímco do léta činil jejich meziroční přírůstek téměř 14 %, tedy podstatně více, než u bankovních úvěrů poskytnutých firemnímu sektoru v korunách s +2,5 % (koruna významně kolísala po značné deprecaci z posledních měsíců 2011), v srpnu už se firemní úvěry v cizích měnách zvýšily meziročně jen o 6,3 % a v září se přiblížily stagnaci (+1,1 %). Vzhledem k tomu, že pokles se týkal především krátkodobých úvěrů, může tento nepříznivý vývoj zřejmě souviset s významnou ztrátou tempa produkce některých exportujících firem pod zahraniční kontrolou. Dlouhodobé úvěry v cizích měnách, tvořící asi polovinu všech bankovních úvěrů poskytnutých firmám v cizí měně, už dokonce meziročně klesají. To je rovněž velmi nepříjemná indikace ukazující na nedostatek rozvojových investic, což se musí negativně promítnout do budoucího růstu české ekonomiky.

Peníze na investice nejsou žádané

Dlouhodobé bankovní úvěry poskytované firmám v korunách tvoří rovněž polovinu všech korunových firemních úvěrů, ale na rozdíl od těch cizoměnových se ještě jejich meziroční

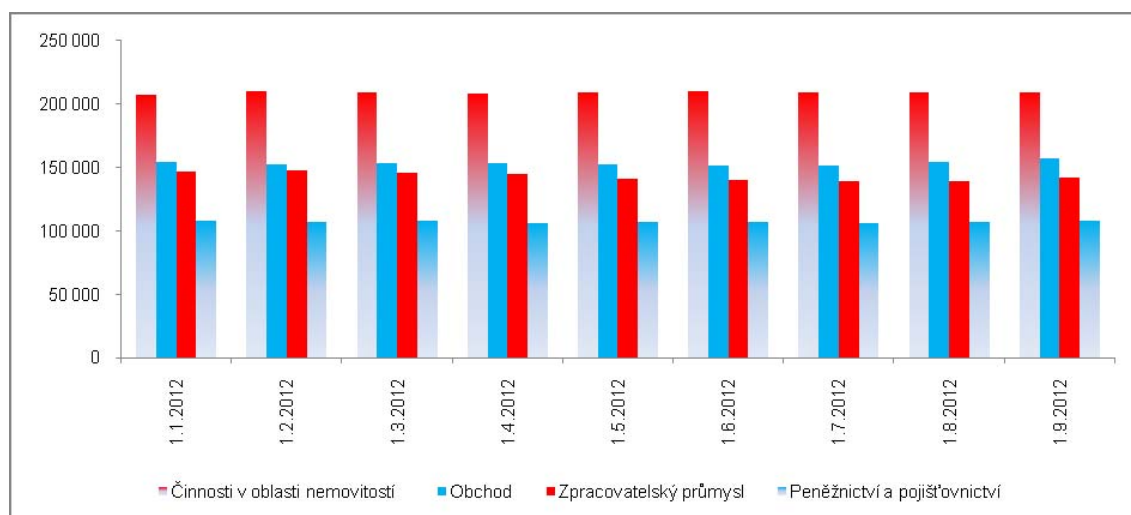
ANALÝZA

dynamika v červených číslech neocitla. Přesto však i zde tempo znatelně zpomalilo - oproti průměrným +4,7 % meziročního přírůstku patrných od ledna do července činil růst dlouhodobých korunových úvěrů v srpnu jen +2,4 % a v září +2,5 %. Závěr je opět varující – firmy nehodlají investovat.

Úvěry odvětvím

Největší podíly na objemu peněz poskytnutých firemnímu sektoru od bank mají čtyři odvětví (graf 4), s logickým zdůvodněním dané charakterem vykonávané činnosti – tj. především sféra nemovitostí se stavebními investicemi (208,8 mld. korunových úvěrů koncem září 2012), dále odvětví obchodu a maloobchodu s významnou potřebou provozního financování (celkem 157,3 mld. korunových úvěrů), dále zpracovatelský průmysl (141,6 mld. korun) a odvětví peněžnictví a pojišťovnictví (107,7 mld. korun).

Graf 4: Odvětví s největším objemem poskytnutých korunových úvěrů (v mld. korun)

Pramen: ČNB

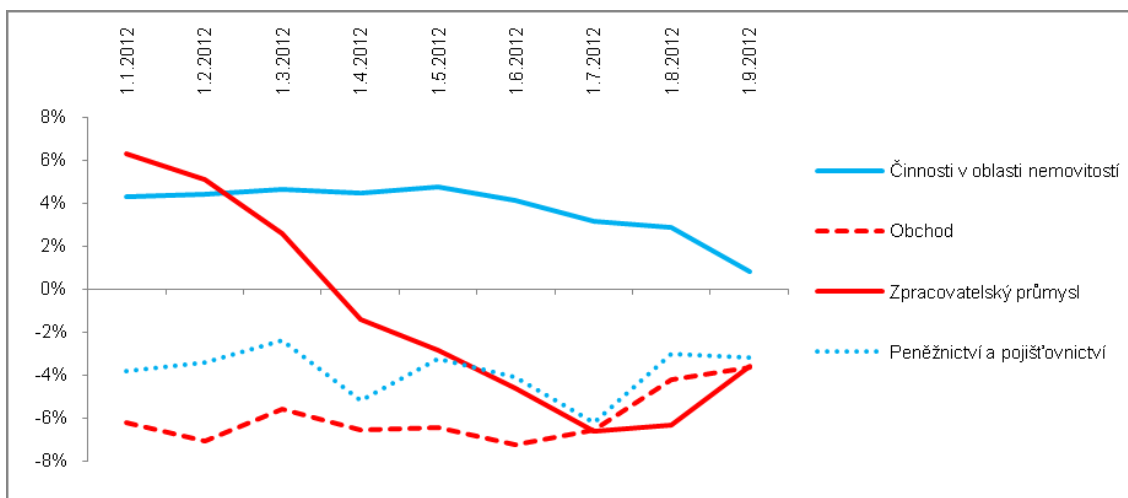
Největší meziroční propad objemu půjčených peněz zaznamenalo v letošním roce stavebnictví. Ačkoli v prvních třech měsících stav poskytnutých úvěrů meziročně stagnoval, poté se objevil pokračující pokles a v září 2012 mělo toto odvětví půjčeno o 9,1 % méně než ve stejném období 2011. Naopak výrazně nad stav ve stejném období roku 2011, o více než třetinu, půjčily banky v úhrnu odvětvím zahrnujícím profesní, vědecké, technické, informační, komunikační a administrativní činnosti (v září +37,8 %). Objem jejich zadluženosti byl v úhrnu zhruba poloviční (75,3 mld. korun) proti zadluženosti firem zpracovatelského průmyslu.

Meziročně více peněz měly půjčeno i firmy vyrábějící a distribuující elektřinu, plyn, teplo a vodu (+12,1 % s 67,2 mld. korun koncem září 2012) a také prvovýroba (zemědělství, lesnictví a rybářství +11,8 % s 40,8 mld. korun, i objemově slabší těžební odvětví (+3,1 % s 8 mld. korun, kde však nízká výše dluhů během roku významně meziročně kolísá; např. od dubna do srpna 2012 šlo o dvojciferné poklesy).

ANALÝZA

Vývoj co do výše poskytnutých bankovních úvěrů nejvýznamnějších odvětví je zřejmý z grafu 5. Ukazuje významnou ztrátu tempa úvěrování ve zpracovatelském průmyslu, která se však v srpnu a září 2012 mírně zlepšila, naopak peněžnictví i obchod spíše setrvávají v meziročním poklesu stavu poskytnutých bankovních úvěrů. Od poloviny roku také oslabují přírůstky úvěrů v činnostech spojených s nemovitostmi, což lze zřejmě spojit i s dalším prohloubením poklesu zejména pozemního stavitelství ve 3. čtvrtletí i zahajované výstavbě v bytových domech.

Graf 5: Dynamika úvěrů v odvětvích s nejvyššími úvěry od bank (y/y v %)

Pramen: ČNB, vlastní propočty

O neochotě bank půjčovat peníze nelze hovořit, jejich cena klesá

V konjunkturálních průzkumech prováděných ČSÚ nepovažují firmy problémy s financováním od bank za významnou příčinu (bariéru) svého rozvoje v následujících měsících – tou je již velmi dlouhou dobu slabá poptávka. Ani nyní, kdy se dynamika úvěrů od bank opět výrazně snižuje (koncem září 2012 na pouhých +2,3 % meziročně proti +6,4 % ve stejnou dobu loni nebo +5,1 % letos v březnu), nelze s jistotou soudit, že banky nejsou ochotné firmám půjčovat. Už proto, že jim poskytují peníze stále levněji – jestliže v září 2011 půjčovaly firmám v nových úvěrových obchodech za úrokovou sazbu 2,84 %, letos v září jen za 2,37 %. O plného půl procentního bodu zlevnily především objemově vysoké úvěry (nad 30 mil. korun), kde úroková sazba klesla podle dat z konce září na 2,12 % proti 2,62 % ve stejném období 2011. Levnější mají firmy i „rychlé“ peníze na kontokorentních účtech, kde banky za pouhý rok snížily úrokovou míru na 3,38 % z 3,67 % v září 2011.

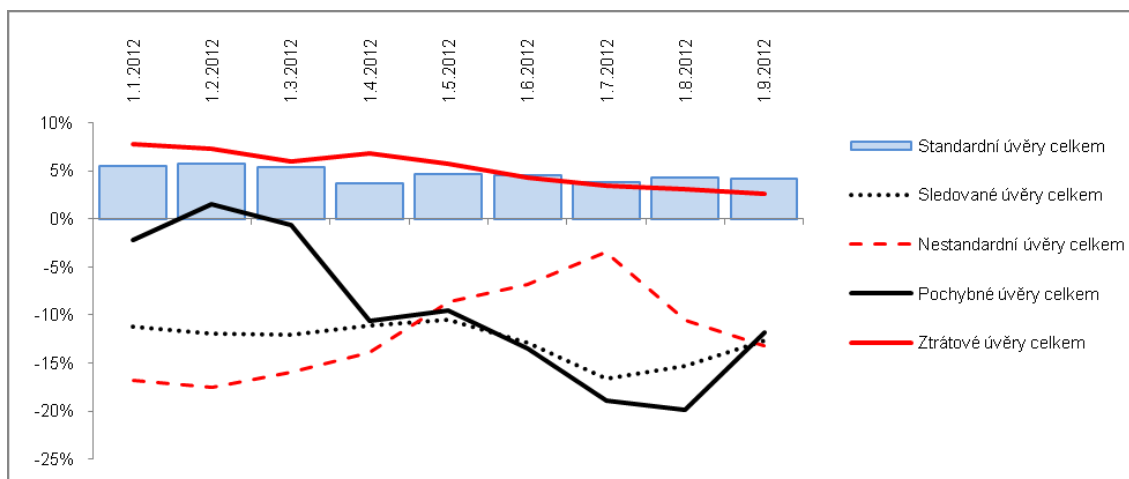
Úročení firemních vkladů prakticky beze změn

Mohlo by se zdát, že banky peníze firmám zlevnily proto, že klesají i základní sazby v ekonomice po zásazích měnové politiky ČNB. Je tomu tak ovšem jen zčásti – sazby na vkladech od firemních klientů totiž banky prakticky nezměnily. U termínovaných vkladů i běžných účtů zůstaly téměř stejné (0,54 % v září proti 0,58 před rokem, běžné účty 0,39 % ve

ANALÝZA

srovnání s 0,38 % před rokem). U vkladů firem s výpovědní lhůtou učinily banky tato depozita pro své klienty spíše atraktivnější (meziroční zvýšení sazeb z 1,63 % na 1,75 % v září 2012).

Graf 6: Vývoj úvěrů podle kategorizace (y/y v %)

Pramen: ČNB, vlastní propočty

Závěr? Na přísnost bank soudit nelze

Zdá se tedy pravděpodobné, že výrazně zpomalující přírůstky úvěrů firemnímu sektoru souvisejí spíše s jeho klesající potřebou cizích finančních zdrojů než s neochotou bank půjčovat peníze z důvodů vyšších rizik. To však ještě může přijít. Bonita firem může klesat vlivem slabých zakázek, v důsledku toho slabé produkce, slabšího inkasa za prodávané zboží a z toho plynoucí zhoršení platební morálky ve vztahu k bankám, které si bude vynucovat jejich vyšší obezřetnost při půjčování peněz. Zatím tento začarovaný kruh vidět není. Banky totiž nabízejí firmám peníze levněji než před rokem. Také špatných úvěrů je méně - platí to pro kategorie sledovaných, nestandardních a pochybných úvěrů, které se meziročně snižují v procentech dvojciferně. Naopak mírně meziročně stoupá objem úvěrů ztrátových, ale i u nich je tempo růstu stále slabší (koncem září byl jejich objem meziročně vyšší o 2,7 %, v lednu přitom o 7,8 %).

O začarovaný kruh tak, zdá se, zatím nejde, banky ekonomiku nedusí.

Ing. Drahomíra Dubská, CSc.
analytička
oddělení svodných analýz ČSÚ
tel.: 2 7405 4041
e-mail: drahomira.dubska@czso.cz